

Motie M116-2020 Leidraad Habitat voor Weidevogels

Introductie / Context

‘Habitat voor weidevogels’, is één van de kernkwaliteiten van het Beschermd Landschap (BL) beschreven in de Omgevingsverordening Noord-Holland 2022 (OV NH2022). Het is daarmee een opgave voor de gemeente om ervoor te zorgen dat bij activiteiten of ruimtelijke ontwikkelingen de kernkwaliteit ‘habitat voor weidevogels’ binnen de gemeente niet wordt aangetast. Deze leidraad ‘habitat voor weidevogels’ faciliteert de gemeenten bij de uitvoering van deze taak. Het document geeft informatie voor het beoordelen, toetsen en inpassen van nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen in het landschap, zoals bebouwing, agrarische bedrijven, infrastructuur of vormen van energieopwekking in relatie tot het ‘habitat voor weidevogels’. De leidraad is een hulpmiddel en toelichting en is daarom aanvullend op de OV NH2022. Hetgeen in de verordening staat is leidend. Aan de uitleg in dit document kunnen geen rechten worden ontleend.

Omgevingsverordening NH2022

De Provincie Noord-Holland heeft al haar regels op het gebied van natuur, milieu, mobiliteit, erfgoed, ruimte en water in de Omgevingsverordening Noord-Holland 2022 (OV NH2022) opgenomen. In de OV NH2022 zijn gebieden benoemd waar uitgebreid omschreven staat welke activiteiten mogelijk zijn en onder welke voorwaarden. Op de [kaart](#) van het Omgevingsloket (regels op kaart) is per locatie zichtbaar welke regels er gelden. De werkingsgebieden worden actueel gehouden.

De provincie wil met de verordening ontwikkelingen, zoals woningbouw en de energietransitie, mogelijk maken en gelijktijdig zorgen voor het beschermen van mooie en bijzondere gebieden in Noord-Holland, waaronder de belangrijkste gebieden van waarde voor weidevogels. Deze zijn gelegen binnen de beschermingsregimes Natuur Netwerk Nederland (NNN) en Beschermd Landschap (BL). De planologische bescherming via de Omgevingsverordening helpt om deze gebieden open te houden en verstoring te voorkomen.

Weidevogelbeleid

De bescherming van weidevogels is provinciaal beleid, maar komt ook voort uit een nationale en internationale/nationale verplichting. Noord-Holland is één van de provincies met de hoogste weidevogeldichtheid in Europa en dat geeft een grote verantwoordelijkheid voor deze soorten. Deze zorg is vastgelegd in nationale wet- en regelgeving die voortkomt uit internationale verdragen en uit de Europese Vogelrichtlijn.

De Europese Commissie (EC) heeft in 2024 geconcludeerd dat Nederland haar internationale verplichtingen ten aanzien van de Vogelrichtlijn niet nakomt. Op basis hiervan heeft de EC besloten een inbreukprocedure – een juridische procedure vanwege het vermeend niet naleven van Europese wetgeving – te starten tegen de Nederlandse overheid.

Om te kunnen voldoen aan de Vogelrichtlijn en dus te voldoen aan de internationale wetgeving, is een forse uitbreiding van de gruttopopulatie in Nederland nodig. De gewenste uitbreiding komt neer op ongeveer een verdubbeling van de huidige populatie. Voor een uitbreiding van de populatie is voldoende geschikt leefgebied nodig.

Beschermd Landschap

Met het BL worden de meest waardevolle landschappen in Noord-Holland beschermd, voor zover deze geen onderdeel zijn van het NNN. In Noord-Holland zijn 32 gebieden aangewezen als ‘Beschermd Landschap’. Dit zijn landschappen waarop de provincie extra zuinig is vanwege de bijzondere eigenschappen en waarde voor mens en dier, waaronder weidevogels. Per landschap is aangegeven welke landschappelijke, cultuurhistorische of aardkundige waarden aanwezig zijn. Deze

waarden zijn aangeduid als 'kernkwaliteiten' van het landschap. Eén van de Noord-Hollandse kernkwaliteiten is het 'habitat voor weidevogels'. De weidevogel habitats zijn daarmee ruimtelijk beschermd.

De bescherming van het BL is planologisch geregeld en beschreven in artikel 6.57 van de OV NH2022. Ruimtelijke ontwikkelingen zijn mogelijk in BL, zolang het geen stedelijke ontwikkelingen zijn én ze de kernkwaliteiten niet aantasten. Hierop zijn enkele uitzonderingen mogelijk. De belangrijkste is de uitzondering voor nieuwe stedelijke ontwikkeling of andere nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen, indien:

1. er sprake is van een groot openbaar belang;
2. er geen reële alternatieven zijn; en
3. de aantasting zoveel mogelijk wordt beperkt en de aantasting wordt gecompenseerd

Uitvoering van een plan kan derhalve doorgang vinden als het van groot openbaar belang is en als er kan worden aangetoond dat er geen andere mogelijkheden zijn. De schade aan het BL moet dan worden gecompenseerd.

Voor woningbouw geldt ook een uitzondering in BL. Er mogen in of aan een kern of dorpslint maximaal 25 woningen onder voorwaarden worden gebouwd, ook met aantasting van de kernkwaliteiten. Met het oog op onze nationale en internationale verplichtingen is de kernkwaliteit habitat voor weidevogels hiervan is uitgesloten. Deze kernkwaliteit mag dus voor de bouw van woningen nog steeds niet worden aangetast.

Werken met kernkwaliteiten

Toetsing van de effecten van een project gebeurt dus op basis van de kernkwaliteiten. Een gemeente moet bij een nieuwe ontwikkeling, niet passend binnen het bestaand gemeentelijk beleid, beoordelen of aantonen (in het geval van de kernkwaliteit habitat voor weidevogels) dat de kernkwaliteiten niet worden aangetast. De kernkwaliteiten staan beschreven in de gebiedsbeschrijvingen van het BL die een bijlage vormen van OV NH2022. De 32 kernlandschappen en bijbehorende kernkwaliteiten zijn eveneens te vinden op onze website '[Beschermd Landschap](#)'. De grenzen van het BL zijn in de OV NH2022 vastgelegd en te raadplegen via de viewer van het Omgevingsloket. De habitat voor weidevogels is een kernkwaliteit binnen het BPL en heeft derhalve geen eigen werkingsgebied of begrenzing in de Omgevingsverordening. Wel zijn er binnen de gebiedsbeschrijvingen indicatieve kaarten opgenomen.

Naast de Omgevingsverordening, die de ruimtelijke bescherming borgt van de habitat binnen BL en NNN, is in het Natuurbeheerplan van de provincie Noord-Holland (Provincie Noord-Holland, 2022) aangegeven hoe wij werken aan de instandhouding het weidevogelleefgebied in Noord-Holland. Ook hierin vindt u [kaartmateriaal](#). Dit kan u informatie geven over de locatie van de gebieden maar maakt geen onderdeel uit van de omgevingsverordening.

Habitat voor weidevogels

Het ideale habitat voor weidevogels bestaat uit een combinatie van de volgende sleutelfactoren;

- omvangrijke aaneengesloten gebieden gekenmerkt door openheid
- het ontbreken van verstoring (door opgaande elementen, zoals bebouwing, beplanting en masten en door infrastructuur en activiteiten die geluiden en onrust veroorzaken)
- de aanwezigheid van micro reliëf, kruidenrijk graslandareaal en een relatief hoog waterpeil.

De aanwezigheid van deze combinatie van factoren in het BL is onvervangbaar. Kwetsbare weidevogelsoorten keren bij verstoring doorgaans niet terug.

De begrenzing van het 'Habitat voor weidevogels' is gebaseerd op de aanwezigheid van de sleutelfactoren i.c.m. weidevogeldichtheden. De provincie monitort sinds 1987 jaarlijks een groot deel van de provincie op de aanwezigheid van weidevogels. In een cyclus van drie tot zes jaar worden alle weidevogelgebieden gemonitord, de data zijn te vinden op de provinciale [Weidevogel viewer](#). Deze viewer bevat als hulpmiddel voor een analyse op perceelsniveau ook een kaart met weidevogelleefgebieden die kan worden geraadpleegd. Deze kaart geeft, op basis van tellingen en aanwezige (potentiële) sleutelfactoren aan waar het weidevogelhabitat ligt. De weidevogelviewer dient als hulpmiddel en heeft geen formele status.

Aantasting

Ruimtelijke ontwikkelingen die de habitat voor de weidevogels verkleinen vormen een aantasting van de kernkwaliteit habitat voor weidevogels. Weidevogels houden van een rustig en open landschap. Hoge elementen (masten, windturbines), infrastructuur, zoals wegen, fietspaden, wandelpaden, bebouwing, bosschages of bomenrijen zorgen voor verstoring van weidevogels. In de directe omgeving van dergelijke elementen zullen weinig tot geen weidevogels gaan broeden. Een fietspad dat dwars door een weiland wordt aangelegd, zal een enorm verstorend effect hebben op de weidevogels die daar broeden. Verstoring of het toevoegen van opgaande elementen die leiden tot een verkleining van de habitat, of ruimtelijke ontwikkelingen die een verslechtering van sleutelfactoren tot gevolg hebben zijn eveneens een aantasting van deze kernkwaliteit.

Ruimtelijke ontwikkelingen die niet leiden tot een extra verstoring van het habitat en waarbij de verstoring valt binnen de verstoringszone van bestaande elementen zoals bijvoorbeeld gebouwen en wegen, verkleinen het habitat niet. Ze worden daarom niet als aantasting van de kernkwaliteit beschouwd.

Wel of geen aantasting van het BL?

Om inzicht te krijgen of een ontwikkeling in of nabij het BL wel of niet leidt tot een aantasting van de habitat voor weidevogels, moet worden vastgesteld of de (voorgenomen) ontwikkeling wel of niet binnen de habitat voor weidevogel valt.

Bij een ontwikkeling is er niet alleen sprake van aantasting van het BL als de ontwikkeling tot verstoring op *aanwezige* weidevogels leidt, maar ook als er sprake is van een verstoring van de openheid en rust van het (potentiële) leefgebied van de weidevogels, de habitat.

De habitat voor weidevogels in brede zin dient onaangetast te blijven omdat er voor de weidevogelpopulatie, en met name de grutto, een forse uitbreidingsdoelstelling geldt. Om die uitbreiding mogelijk te maken, moet het habitat ruimer beschermd worden dan een minimale verstoringsafstand tot op dat moment aanwezige weidevogels.

Een voornemen tot ruimtelijke ontwikkeling wordt daarom getoetst op de locatie waar deze plaatsvindt. Valt deze locatie binnen de kernkwaliteit, wordt er geen ruimtelijke ontwikkeling toegestaan. Daarbuiten zijn ontwikkelingen, binnen de regels van de verordening, wel toegestaan. Als hulpmiddel voor deze toetsing op perceelsniveau kan de weidevogelleefgebiedenkaart in de [Weidevogel viewer](#) gebruikt worden.

Compensatie

Compensatie van weidevogelleefgebied is niet mogelijk. Het voorkomen van de juiste combinatie van sleutelfactoren in het landelijk gebied is dermate uniek dat we deze moeten beschermen en behouden. Dit is belangrijk onder andere om aan de gewenste groeidoelstelling voor de

gruttopopulatie te kunnen voldoende. De kaart met weidevogelleefgebied zal elke 2 jaar herzien worden waarbij (delen van) weidevogelleefgebieden die onomkeerbaar zijn verslechterd, van de kaart af worden gehaald.

Extra verstoring?

In het rapport (Oosterveld et al. 2014) wordt uitgebreid ingegaan op het aspect verstoring en het belang van openheid van het landschap voor weidevogels. Meer informatie over verstoringafstanden en de minimale, gemiddelde en maximale verstoringafstanden zijn te vinden in het rapport [Onderbouwing verstoringafstanden](#) (L.W. Bruinzeel, A.G.M. Schotman 2011). Verstoring treedt op als een vogel ten gevolge van menselijk handelen niet toekomt aan z'n natuurlijke gedrag. In z'n meest milde vorm is dat een kortstondige onderbreking van het natuurlijke gedrag, in z'n meest ingrijpende vorm leidt het tot de dood van een individu of tot permanente ongeschiktheid van het leefgebied. Verstoring kan worden bekeken vanuit het oogpunt van de biologie van de weidevogels (hoeveel en welke soorten worden beïnvloed), maar ook vanuit een leefgebiedenbenadering (hoeveel hectares leefgebied wordt beïnvloed of gaat verloren).

Bebouwing en opgaande elementen hebben een sterk negatief effect op de openheid en daarmee vestiging, nestsucces en reproductie van weidevogels. In het geval van opgaande elementen is er sprake van een combinatie van twee factoren, namelijk openheid als voorkeurshabitat (voorkeur voor openheid) en predatiedruk. De meeste weidevogels hebben zich in hun biologie aangepast aan een open landschap. Zo speelt hun baltsgedrag zich over grote afstanden af. Daarnaast 'ontsluiten' bijvoorbeeld nieuwe beplantingselementen (bosjes, houtsingels, erfbeplanting) het open gebied extra voor predatoren. Ze gebruiken opgaande begroeiing om in te nestelen, als uitkijkpost tijdens het foerageren of als dekking om hun prooi te verrassen. Kortom, hoe opener het landschap, hoe minder predatoren aanwezig zijn (Oosterveld 2007b, van der Vliet et al. 2008).

Wat kan een gemeente nog meer doen voor weidevogels?

Naast het toetsen van ruimtelijke plannen en ontwikkelingen in navolging van de gestelde regels in de OV NH2022 kan de gemeente een positieve en actieve bijdrage leveren aan het behouden en ondersteunen van weidevogels in het buitengebied van de gemeente. Weidevogels zijn in Noord-Holland talrijk in voorjaar aanwezig maar helaas lopen de aantallen om diverse redenen wel terug. Veel inwoners hechten waarde aan de aanwezigheid van weide- en boerenlandvogels in het landschap en zijn bereid zich hiervoor in te zetten. Overal in de provincie Noord-Holland zijn boeren, terreinbeheerders en vrijwilligers in de weer om weidevogels een goed leefgebied te bieden. Gemeenten kunnen hierbij een rol spelen door letterlijk en figuurlijk ruimte te bieden aan weidevogels in het gemeentelijk ruimtelijk beleid. Dit is enerzijds een verplichting vanuit de OV NH2022, maar het staat gemeenten ook vrij aanvullende regels te stellen. Daarnaast kunnen gemeenten een bijdrage leveren door mensen in het buitengebied te stimuleren om te werken aan een optimaal habitat en door versturende activiteiten in of in de directe nabijheid van het habitat tegen te gaan.

Aanbevelingen:

1. Stimuleer samenwerking

Binnen een gemeente zijn diverse partijen betrokken bij weidevogelbeheer. Gemeente kunnen vanuit het gemeentelijk groen of biodiversiteitsbeleid samenwerking tussen deze partijen stimuleren en (financieel) ondersteunen om bijdragen te leveren aan het weidevogelbeheer. De volgende partijen zijn verbonden met weidevogelbeheer.

- Diverse agrariërs zijn lid van een agrarische natuurvereniging (collectief). Deze agrarische natuurvereniging spelen een coördinerende rol bij het weidevogelbeheer,

- Terreinbeherende organisaties zoals Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Landschap Noord-Holland of particulier natuurbeheerders beheren natuurterreinen, vaak zijn de graslanden verpacht aan boeren.
- Vrijwilligers die tellingen verrichten, nesten zoeken en boeren een handje helpen bij het uitvoeren van beschermende activiteiten.
- Wildbeheereenheid, de vos kan een bedreiging zijn voor grondbroeders. Tijdens het broedseizoen van de weidevogels mogen vossen daarom worden gedood, daarvoor geldt een ontheffing.

2. Zorg voor weidevogelbeheer op gemeentelijke grond

Gemeenten hebben grond in eigendom en verpachten die aan derden. Voor deze gronden kan aandacht voor weidevogelbescherming worden opgenomen in de pachtvoorwaarden of in de pachtprijs.

3. Financiële middelen

Gemeenten kunnen pachters en weidevogelbeschermers (via collectief of weidevogelwerkgroep) ondersteunen bij het onderhoud en aanschaf van middelen om het 'habitat voor weidevogels' te optimaliseren. Er zijn diverse gemeenten in Noord-Holland die de aanschaf van vossenrasters mogelijk hebben gemaakt en daarmee een actieve rol spelen bij de bescherming van weidevogels. Ook de inzet van plas-dras pompen is een aangetoonde goede aanbreng.

4. Ruimtelijk beleid

Houd bij de ruimtelijke beleid rekening met de waarde van de provincie Noord-Holland voor weidevogels. Laat bij ruimtelijke plannen de waarden van het 'habitat voor weidevogels' meewegen. Ook bij de aanleg van recreatieve voorzieningen en onderhoud van groenstructuren of waterpartijen speelt de gemeente een belangrijke rol. Het verwijderen van bosjes of opgaande begroeiing of laanbeplanting heeft een gunstig effect op het habitat van de weidevogels, ontwikkelingen van recreatieve ontwikkelingen die verstoring in het broedseizoen zijn ongewenst.

5. Voorlichting bewoners

Bewoners kunnen betrokken worden natuurbeheer en weidevogelbeheer in het bijzonder. Vrijwilligers zijn onmisbaar voor de natuur. In Noord-Holland zijn ongeveer 11.000 vrijwilligers actief in het groen. Bewoners kunnen een belangrijke rol spelen bij weidevogelvriendelijk beheer, door agrariërs en natuurbeheerders te ondersteunen bij het inventariseren van de vogels en lokaliseren van nesten. Door rekening te houden met het broedseizoen bij het organiseren van buiten-activiteiten kan onnodig verstoring van de aanwezige broedvogels voorkomen worden. Voor kattenbezitters is het is een kleine moeite om weidevogelkuikens te beschermen: 's nachts de kat binnen te houden.